

Yrd. Doç. Dr. Demet ÇELİK ULUSOY

**FEDERAL SİSTEMLERDE YETKİ PAYLAŞIMI
VE YETKİ UYUŞMAZLIKLARININ
YARGISAL ÇÖZÜMÜ
(Karşılaştırmalı)**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	XI
KISALTMALAR.....	XVII
TABLO LİSTESİ.....	XIX
ŞEKİLLER.....	XIX
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

FEDERAL SİSTEMLER VE ANAYASAL YETKİ PAYLAŞIMI

I. FEDERAL SİSTEM.....	7
A. TANIM	8
1. Etimolojik Köken.....	8
2. Federal Sistem ve Federalizm	12
3. Federal Sistemin Tanımı	23
a. Anayasal Yaklaşımına Göre Federal Sistemin Tanımı.....	26
b. Sosyolojik Yaklaşımına Göre Federal Sistemin Tanımı.....	33
c. Siyasal Yaklaşımına Göre Federal Sistemin Tanımı.....	42

B. FEDERAL SİSTEMİN KURUCU UNSURLARININ BELİRLENMESİ.....	48
1. Federal Sistem Teorilerinde Kurucu Unsurlara İlişkin Tartışmalar.....	48
2. Federal Sistemlerin Kurucu Unsurları	65
a. Güvenceli Anayasal Yetki Paylaşımı	65
i. Yazılı Anayasa.....	66
ii. Katı Anayasa	67
iii. Uyuşmazlıkların Çözümünde Yüksek Mahkemelerin Hakemliği.....	68
b. İki Meclislilik	72
i. Genel Olarak	73
ii. Almanya ve Avusturya’da Federal İki Meclislilik.....	80
iii. Amerika ve Kanada’da Federal İki Meclislilik	87
iv. Avustralya ve Hindistan’da Federal İki Meclislilik ..	92
v. Sonuç	97
c. Federal Sistem Anayasasının Federe Yönetimlerin İradesi Olmaksızın Değiştirilememesi.....	100
d. Federe Yönetimlerin Kendi Anayasalarını Oluşturabilmeleri (Asli ve Tali Kurucu İktidar).....	115
e. Merkezi Olmama ya da Yerinden Yönetim: Mali Özerklik	119
II. FEDERAL SİSTEMLERDE ANAYASAL YETKİ PAYLAŞIMI .	128
A. YETKİ PAYLAŞIMININ YAPISI VE ÖNEMİ	128
1. Anayasal Yetki Paylaşımının Önemi	129
2. Yetki Paylaşımı Kataloglarının Korunması: Federal Sistemin İşleyişine İlişkin Teoriler	133
a. Federalizmin Politik Koruma Teorisi (Political Safeguard of Federalism).....	134
b. Federalizmin Yargısal Koruma Teorisi (Judicial Safeguard of Federalism).....	141
3. Çalışmadaki Örnek Federal Sistemlerin Belirlenmesinde Kullanılan Ölçütler	144

B. ANAYASAL YETKİ PAYLAŞIMINDA MODELLER VE YETKİ TÜRLERİ	150
1. Anayasal Yetki Paylaşımının Yapısı ve Yetkilerin Paylaşımında Yöntemler	150
2. Anayasal Yetki Paylaşımı Modellerinin Tasnifi	156
a. Katı (Sert) Yetki Paylaşımı	161
i. Anayasal Düzenleme	165
ii. Katı Yetki Paylaşımında Dolaylı Ortaklaşa Yetkiler	170
iii. Katı Yetki Paylaşımının (Yargı Kararlarıyla) Esnetilmesi	176
b. Esnek (Yumuşak) Yetki Paylaşımı	184
i. Açık Ortaklaşa Yetkiler	190
ii. Yatay Yetki ve Çerçeve Yasayla Düzenleme Yapma Yetkisi	192
iii. Olağanüstü Yetkiler	194
3. Federal Sistem Örneklerinde Yetki Türlerinin Tasnifi	197
a. Münhasır Yetkiler ve Açıkça Sayılan Yetkiler	199
i. Federal Yönetimin Münhasır ve Sıralanmış Yetkilerinin Sayılması	201
ii. Federe Yönetimlerin Münhasır Yetkilerinin Sayılması	207
iii. Her iki Yönetimin Münhasır Yetkilerinin Sayılması	207
b. Artık Yetkiler	211
c. Yasaklanan Yetkiler	214
d. Zımni (İma Edilen) Yetkiler	215
e. Hukuk Düzenlerinin Üstünlüğünden Kaynaklanan Yetkiler	218
f. Ortaklaşa Yetkiler	221
g. Çerçeve Yasayla Düzenleme Yetkisi	222
h. Yatay Yetki	226
4. Genel Olarak Yetki Paylaşımının Uygulamasından Doğan Federalizm Türleri	233

a. Coğrafi ya da Yersel Federalizm (Territorial Federalizm)	234
b. İşlevsel ya da Fonksiyonel Federalizm (Functional Federalizm)	235
c. Simetrik Federalizm (Symmetric Federalizm).....	237
d. Asimetrik Federalizm (Asymmetric Federalizm)	238
e. Merkeziyetçi Federalizm (Centralistic Federalizm)	240
f. Periferik Federalizm (Peripheral Federalizm).....	242
g. İkili Federalizm (Dual Federalizm)	242
h. İşbirliği Federalizmi (Co-operative Federalizm).....	243
i. Yaratıcı Federalizm (Creative Federalizm).....	245
j. Yarışmacı Federalizm (Competitive Federalizm).....	245
k. Yeni Federalizm (New Federalizm)	245
l. Yürütme Federalizmi (Executive Federalizm)	246
m. Düzenleyici Federalizm (Regulatory Federalizm).....	246

İkinci Bölüm

FEDERAL SİSTEMLERDE YETKİ UYUŞMAZLIKLARI VE YARGISAL ÇÖZÜMÜ

I. GENEL OLARAK YETKİ UYUŞMAZLIĞI.....	250
A. YETKİ KAVRAMI	250
B. UYUŞMAZLIK KAVRAMI	257
II. YARGISAL ÇÖZÜM DÜZENEGİ.....	263
A. ÇÖZÜM DÜZENEGİ OLARAK ANAYASA YARGISI.....	267
1. Çözümü Düzenegine İlişkin Yaklaşımlar	268
a. Anayasanın Üstünlüğü	269
b. Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması	271
2. Çözüm Düzenegi Olarak Anayasa Yargısının Kurumsal Gelişimine İlişkin Yaklaşımlar	277

a. Kurumsal Gelişimin Tarihi	277
b. Kurumsal Gelişimde Dikey Kuvvetler Ayrılığı	283
c. Kurumsal Gelişimde Federal Sistem	286
B. FEDERAL SİSTEMLERDE YÜKSEK MAHKEMELERİN ÖRGÜTLENMESİ VE İŞLEVİ	293
1. Yüksek Mahkemelerin Örgütlenmesi.....	293
2. Yüksek Mahkemelerin İşlevleri.....	303
a. Yaygın Denetim-Ortak Hukuk (Common Law) Örnekleri	306
b. Merkezileşmiş Denetim-Kıta Avrupası Örnekleri	314
3. Yüksek Mahkemelerin Örgütlenmesi ve İşlevine Yönelik Genel Değerlendirmeler	323
III. FEDERAL SİSTEMLERDE YETKİ UYUŞMAZLIKLARINI ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER VE YETKİ UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMLERİ	332
A. FEDERAL HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR VE ÇÖZÜMÜ	337
1. Genel Olarak.....	337
2. Geçersiz Bırakma (Preemption) Doktrini (ABD)	340
3. Tutarsızlık (Inconsistency) Doktrini (Avustralya- Hindistan).....	364
4. Üstünlük (Paramountcy) Doktrini (Kanada)	377
5. Hukuk Düzenlerinin Eşitliği Prensibi (Avusturya)	386
6. Hükümsüz Kılma (Bricht) İlkesi (Almanya)	389
7. Federal Hukuk Düzeninin Üstünlüğüne İlişkin Genel Değerlendirme	396
B. YETKİ PAYLAŞIMI KATALOĞUNUN YAPISINDAN VE YETKİ TÜRLERİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR VE ÇÖZÜMÜ	401
1. Ortaklaşa Yetki Türlerine İlişkin Uyuşmazlıklar	403
2. Münhasır Yetki Türüne İlişkin Uyuşmazlıklar	419
3. Artık Yetki Türüne İlişkin Uyuşmazlıklar	425

a. Katı Yetki Paylaşımındaki Uyuşmazlıklar	426
b. Esnek Yetki Paylaşımındaki Uyuşmazlıklar	447
4. Mali Yetkilere İlişkin Uyuşmazlıklar	454
a. Ticareti Düzenleme Yetkilerindeki Uyuşmazlıklar	454
b. Vergilendirme-Harcama Yetkilerindeki Uyuşmazlıklar	472
C. ESNEK VEYA GENEL NİTELİKLİ ANAYASAL HÜKÜMLERDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR VE ÇÖZÜMÜ	482
1. Gerekli ve Uygun İlkesi.....	485
2. Barış, Düzen ve İyi Yönetim İlkesi	488
3. Olağanüstü Yetkilere İlişkin İlkeler	495
4. Ulusal Menfaatlere İlişkin İlkeler.....	508
5. Zımni ve Yan Yetkilere (Implied/Incidental) İlişkin İlkeler.....	521
D. GENEL OLARAK YETKİ UYUŞMAZLIKLARINA ETKİ EDEN DİĞER FAKTÖRLER	532
1. Politik Mekanizmaların Etkisi	534
2. Siyasal Partilerin Etkisi.....	537
3. Sosyolojik Yapının Etkisi	541
4. Mali-Ekonomik Yapının Etkisi	544
5. Hükümet Sistemlerinin Etkisi	549
E. YETKİ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME.....	555
1. Yargısal Koruma İşlevine ve Uyuşmazlığın Çözümüne İlişkin Değerlendirmeler	556
2. Yetki Paylaşımı Modellerine İlişkin Genel Değerlendirme	568
SONUÇ.....	581
KAYNAKÇA	595